

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**A férfi főszereplők identitásának kialakulása és széthullása
Joseph Roth *Radetzky-induló* c. regényében**

Gaál Izabella

Témavezető: Dr. Lichtmann Tamás

DEBRECENI EGYETEM

Irodalomtudományi Doktori Iskola

Debrecen, 2011.

A dolgozat tárgya és célkitűzései

A főhősök férfi identitásának vizsgálata Joseph Roth *Radetzky-induló* című regénye értelmezése előtt új kutatási irányt nyit meg. A modernitás kezdete óta az identitás kérdése áll a filozófiai gondolkodás fókuszában. Nem úgy kezelik mint adottat, hanem mint konstruáltat. Roth „[...] a valóságot nem objektíven kívülről, hanem egyedül a megtapasztaló szem által ábrázolja”¹, ezáltal létrejön egy megfoghatatlan légkör, ami az olvasóban kérdéseket vet fel. A kompakt irodalmi szöveg számos információt rejt, mivel a fikcióban megbújó valóságot a Foucault-i értelemben vett diskurzusok közti kapcsolatok hálóján keresztül sejteti.² A technikája tehát az, hogy beleágyazza az irodalmi figurákat az autentikus kultúrába. Joseph Roth *Radetzky-induló* című regénye felkínálja annak a lehetőségét, hogy az identitáskérdésen belül a férfi identitást Michel Foucault diskurzuselmélete alapján vizsgáljam. A regény elemzése a férfi identitás változása szempontjából, továbbá annak a folyamatnak a leírása révén, hogy hogyan válnak a férfiak azzá, amik, bebizonyítja, hogy a *Radetzky-induló* a modernitásra annyira jellemző ambivalens valóság plasztikus irodalmi bemutatása.

A feministák bebizonyították azt, hogy hogyan jön létre illetve esik szét a női identitás, továbbá hogyan megy végbe a nők szocializációja, hogy milyen szabályok, feltételek, behatások vannak, amelyek alakítják vagy átalakítják őket. A dolgozat a hagyományos férfi nemi szerepeket problematizálja, miáltal betekintést nyújt a férfiak szocializációjába. A jelen disszertációban a katonatisztek és hivatalnokok férfi identitásának szociokulturális konstruáltságát vizsgálom. Roth műve fontos irodalmi dokumentum nem csak a férfikutatás szempontjából, hanem Roth kultúra felfogását is bemutatja. Az író feszültségekkel teli kulturális környezetet teremt, ami a művet igen informatívvá teszi, és részletes analízis révén lehetővé válik a katonatisztek és hivatalnokok magatartásának és sorsának bemutatását.

¹ Sieg, Werner: *Zwischen Anarchismus und Fiktion. Eine Untersuchung zum Werk von Joseph Roth*. Bonn: Bouvier Verlag Herbert Grundmann, 1974: 134. „[...] die Wirklichkeit nicht objektiv von außen, sondern allein durch die sie erfahrenden Augen schildert“ (saját fordítás)

² ² vgl.: Jansen, Peter Wilhelm: *Weltbezug und Erzählhaltung. Eine Untersuchung zum Erzählwerk und zur dichterischen Existenz Joseph Roths*. Freiburg, Phil. Diss. 1958: 11. „Deutlich läßt sich im erzählerischen Werk Roths die fortschreitende Restriktion der „Welt“, der Wirklichkeit erkennen: die „Welt“ wird schließlich zur erscheinenden Ichwelt der Gestalten, neben der die Welt draußen nur noch in Andeutungen besteht.“; Wegener, Erika: *Die Gestaltung innerer Vorgänge in den Dichtungen Joseph Roths*. Diss. Bonn, 1964: 175ff. „Die Haupthandlungsebene des „Radetzky-marsch“ ist die private Welt der Trottas, und auch die größere Welt der Monarchie wird vorwiegend privat, d.h. subjektiv gesehen. Das Allgemeinere, Objektive der Epoche bleibt nur der Hintergrund, auf den sich das Private bezieht und von dem es sich abhebt.“ oder „Die äußere Welt, [...] wird meist nur angedeutet oder in ihren Hauptumrissen gezeigt.“

Bár a férfi identitás kutatása irodalmi szöveg alapján történik, mégsem tisztán irodalomtudományi projekt, ugyanis túlmegy az irodalomtudomány határain. Ezért interdiszciplinárisan dolgozom, ami a mű új értelmezéséhez vezet. A regényt különböző kulturális jelenségek kontextusában olvasom és a szövegben felkínálkozó támpontok segítségével válaszokat keresek a következő kérdésekre:

1. Mivel tud hozzájárulni Roth regényének elemzése az adott időszakban és az adott társadalmi rétegben társadalmilag konstruált férfi identitás megértéséhez?
2. A szöveg mely diskurzusai járulnak hozzá a főhősök férfivá válásához abban a társadalmi rétegben, amelynek tagjai?
3. Mely diskurzusok járulnak hozzá a férfi identitás széthullásához?

A kérdésfeltevések alapján a disszertációt három fejezetre osztottam. Az első fejezet mutatja be az elméleti háttérrel, mely az ezt követő elemzést kontextualizálja, mindenek előtt azokra a tudományágakra alapozva, amelyeknek a segítségével a férfi identitás elméleti problematizálása feltárható. Így áttekintem Foucault hatalomelméletét és diskurzusanalízisét, és megmagyarázom a „hatalom” és a „diskurzus” fogalmakat. Röviden összehasonlítom a Foucault-féle koncepciót a Durkheimével, mivel ő Foucault egyik előfutára és mindketten azt a nézetet képviselik, hogy az egyént külső tényezők irányítják.

A férfikutatás eredményei segítségével jobban érthetővé válik a katonatisztek és a hivatalnokok helyzete a k.u.k monarchia végén, és az elemzés tovább árnyalható. Kifejtem, hogy a férfiasság(ok), különös tekintettel a Connell által bevezetett *hegemoniális férfiasság* terminológiájára, diskurzív jön(nek) létre, és milyen változásokat vált ki a társadalmi szerep miatti stressz a főhősök férfi identitásában. A férfikutatás eredményeit összhangba hozom Foucault hatalomelméletével, és megmutatom, hogy a Gender identitást is hatalmi viszonyok produkálják. Ebből a célból bizonyos kifejezéseket magyarázok meg.

Azoknak a tényeknek a feltárásánál, amelyek kihatással lehetnek a főhősökre, felkínálkozik a társadalmi tér is. Poszt-marxista filozófusok - Foucault és Lefebvre -, szerint a szubjektumot a szociális tér hozza létre a hatalom benne ható erővonalai révén. Így a szubjektum nem áll az észlelés középpontjában. Ezzel szemben azokat a fenomenológiai elméleteket is megemlítem, amelyek a szubjektumot a térprodukciónak középpontjába állítják. Az egymásnak ellentmondó filozófiai nézetek alkalmasnak és hasznosnak bizonyultak a szociális és kulturális térbe ágyazott szubjektum változásának elemzésére, ugyanis a szociális tér által konstruált szubjektum azon környezet lenyomatának hordozója, ahol szocializálódott. Tisztázódik, hogy ha van is kölcsönhatás a tér és az ember közt, az ember alávetett a térnek, mert az észlelése észrevétlenül irányítódik.

Mivel a regényben két mítosz jelenik meg, a császármítosz és a solferinói hős mítosza, amelyek a főhősök férfi identitását befolyásolják, tematizálom a mítosz-fogalmat. Míg a császármítosz besorolható a politikai eredetmítosz kategóriájába, addig a solferinói hős mítosza nemcsak mint politikai, hanem egy nemesi család eredetmítosza is, mely egy személyt dicsőít és legendás jellemmel ruház fel. Minden a dolgozatban alkalmazott tudományos elméletet Foucault hatalomelmélete fényében tekintem át, ezáltal létrehozva a módszer egységességét.

A második fejezetben elemzem a hatalmi viszonyok olyan diskurzusait, amelyek a főhősök férfi identitásának kialakulásához és megerősítéséhez vezetnek. A kor domináns férfiideáljának bemutatása után következik a katonatiszti, illetve hivatalnoki réteghez tartozó fiúk szocializációjára kifejtett hatásának fejtegetése. Azokon a társadalmi intézményeken kívül, melyek ezt a hatást közvetítik - a család, a kadétiskola és a katonaság -, vannak további csatornák is, amelyek a domináns férfiasság internalizálásához hozzájárulnak, ezek pedig a császármítosz és a solferinói hős mítosza, továbbá a szociális tér. Megvizsgálom azt a feltevést is, hogy a társadalmi hovatartozás, a testtartás, az egyenruha és a név változása befolyásolja-e a főhősök viselkedését és férfi identitását.

A harmadik fejezetben elemzem a hatalmi viszonyok identitást bomlasztó diskurzusait. A változásban lévő társadalom megváltoztatja a dolgok rendjét és ez által a főhősök férfi identitását is. A katonatisztek, akiknek azt a feladatot tűzték ki célul, hogy a császárt és a monarchiát védjék, békeidőben ezt a feladatot nem tudják ellátni, és kudarcnak élik meg. Mind a szociális tér, mind pedig a mítoszok ezúttal identitást romboló hatásúak. Az identitást kialakító diskurzusokkal szemben itt egy új elem gazdagítja a negatív hatások listáját, ez pedig a halál. A halál más fényt vet a dolgok rendjére, összekuszálja azt. A halál empirikus tabujelleggel rendelkezik, vagy másképpen fogalmazva, az önreflexión túl van.³ A halál jelentését a 19. századi Európában a keresztény egyházak fogalmazták meg. A hívők életvezetését befolyásoló egyház hatalma a halál diskurzusán keresztül érvényesül és normativitáshoz vezet,⁴ azaz aki istenfélő életet folytat, az Isten országába juthat, és örök élete lehet. Ahogyan Foucault megfogalmazza, a pasztorális hatalom üdvösségorientált, amennyiben a hívőnek felajánlja az üdvösség lehetőségét a halála után, és individualizáló, amennyiben a pasztorális hatalom nemcsak az egész vallásos közösséggel törődik, hanem az

³ Berta, Péter. 2001: „Hatalom, halálkép, normativitás.“ (Macht, Todesbild, Normativität in *Halál és Kultúra*. (Tod und Kultur) Hrsg. P. Berta. Budapest. Janus/Osiris, 2001, S. 119.

⁴ Berta 2001: 133

individuummal is.⁵ Vizsgálom a nők szerepét is a férfi identitás alakulásának viszonylatában. Az anyák szinte hiányoznak a Trotta környezetéből és felnövekedésük alatt sincs kapcsolatuk nőikkel, hiszen fiúiskolába járnak, majd a katonasághoz kerülnek. A férfiasságot a nőiség megvonásával definiálják számukra. Vizsgálom a civil társadalom, különösképpen a tehetős nagypolgárok életmódját is, amely negatívan befolyásolja a katonatisztek férfi identitásának alakulását.

A szövegvizsgálat módszerei

A Foucault-féle diskurzus egy sor kijelentést jelent, és ott jelenik meg, ahol az ember a véleményeket akarja befolyásolni, azaz ahol a hatalomról van szó. „A diskurzus az, amivel és amiért az ember harcol, hatalom, amit a hatalmába akar keríteni.”⁶ A diskurzus azonban nem csak kijelentésekből áll, hanem szabályokból is, amelyek azokat irányítják és amelyek befolyásolják, hogy a kijelentések behelyezhetők-e a diskurzusba vagy sem. A beszédet tehát kontrollálják. Ezek a szabályok azonban megváltoznak, ha új feltételek merülnek fel. A hatalmi mechanizmusok a diskurzusok segítségével jönnek létre.

A diskurzuselemzés, melyet Foucault diskurzuselmélete alapján fejlesztettem ki, valamint a hatalmi viszonyokkal kapcsolatos elmélete lehetővé tették, hogy a regényt különböző kulturális jelenségek kontextusában olvassam, hogy a kutatás tárgyát a narratíva szintjén napvilágra hozzam, hogy a szövegelemzés segítségével következtessek arra, hogy milyen behatások járulnak hozzá a főhősök férfi identitása szociokulturális konstruáltságához, illetve annak kialakulásához és széthullásához az adott időszakban. A regényben minden kulturális, történelmi és nemmel kapcsolatos jelenség formálja és átalakítja a szubjektumot, a működésüket a diskurzusaik kutatásával tárom fel és elemzem. Azt is kimutatom, hogyan alakítják ki és bomlasztják szét a férfi identitást, hogyan jönnek létre új diskurzusok, azaz ellendiskurzusok a Foucault-i értelemben, és ennek következtében, hogyan némulnak el addig domináns diskurzusok.

A regény szövege egy sor támpontot kínál fel (pl. a katonatiszti/hivatalnokréteg férfiideálja, férfinevelés, császármítosz és a solferinói hős mítosza, a szociális tér, a

⁵ Foucault, M.: “The Subject and Power.” in Hubert L. Dryfus, Paul Rabinov: *Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics*. (With an Afterword by and Interview with Michel Foucault): Chicago. ChicagoUP, 1983. S. 214.

⁶ Foucault, Michel: *Die Ordnung des Diskurses. Mit einem Essay von Ralf Konersmann*. Frankfurt/M.: Fischer Taschenbuch Verlag, 2007: 11. „Er ist dasjenige, womit und worum man kämpft, er ist die Macht, deren man sich zu bemächtigen sucht.“

halálélmény, a nő mint a férfiasság markere) a férfiidentitás kialakulásával és széthullásával kapcsolatos diskurzusanalízishez.

Másrészt a dolgok maguk is beszélnek, azaz egy szemiotikus jelnek is van diskurzusa, ami kifejezi a tartalmát. A *Radetzky-induló* című regényben a császár és a solferinoi hős portréja valamint az egyenruha ilyen szemiotikus jelek.

A feltett kérdések megválaszolásához vizsgáltam a következők hatását a főhősök férfi identitásának megváltozására: az intézmények mint család, iskola/kollégium és a katonaság, továbbá az említett intézményekben uralkodó légkör, a nagyvárosi, a kisvárosi légkör a monarchia belső részein és Galíciában, az épített környezet és a társadalmi interakciók, a halál, a nők eltávolítása a férfiak környezetéből, a társadalmi változások, a mítoszok. Más releváns elméleteket is felhasználok, például a férfikutatást, a társadalmi térelméletet, a mítoszelméletet. Mindezeket a tudományos gondolatokat a foucault-i hatalomelméletnek alávetve veszem górcső alá és használom fel. Ez a komplex módszer elősegíti egyrészt a kutatómunka sokoldalú alakítását, másrészt a téma különböző perspektívákból történő megragadását.

Eredmények:

1. A regényt már számos kritikai interpretációnak vetették alá. Az én kutatásom iránya új abban az értelemben, hogy kimutatom, a férfiak is – minden látszat ellenére – ki vannak szolgáltatva az adott korszakban ható hatalmi viszonyoknak. A férfikutatás szempontjából kiindulva, megpróbálom a főhősök, akik a Ferenc József császár korában a Habsburg Monarchia katonatisztjei és hivatalnokai voltak, szociálisan konstruált férfi identitásának lehetőleg szisztematikus bemutatását adni. Ily módon feltárom a férfi főhősök viselkedésének és életvezetésének indítékait egy férfiak által uralt világban.
2. Az általam a Foucault diskurzus elmélete alapján kifejlesztett diskurzus analízis lehetővé tette, hogy a szövegelemzés alapján bebizonyítsam a férfiidentitás szociális komplexitását. A férfi főszereplők saját genderidentitásuk csapdájába esnek, ahol előbb vagy utóbb kellemetlenül érzik magukat. Bizonyos jellemvonásokat el kell sajátítaniuk ahhoz, hogy abban a társadalmi rétegben, amihez tartoznak, elfogadják őket. Ők maguk is megvetik azokat a férfiakat, akik alacsonyabb társadalmi réteghez

tartoznak és marginalizált férfiassággal rendelkeznek, melyet alacsonyabb rendűnek tekintenek. Ugyanakkor a katonatisztek és a hivatalnokokat is lebecsüli a környezetük akkor, ha nem a kor férfiideáljának megfelelően viselkednek.

3. Kimutattam, hogy a férfiidentitás diskurzív módon jön létre. A katonatisztek, illetve hivatalnokok családjai a fiúgyermekeket előkészítik a domináns férfiasság elsajátítására, és a nevelés a fiúiskolában, kollégiumban és a katonaságnál hozzájárulnak ahhoz, hogy ez az identitás kiteljesedjen. A regényben a nevelés leírása az utóbbi két intézményben hiányzik, vagy nagyon szófukar módon történik rá utalás. Joseph Roth korának olvasói azonban rendelkeztek a hiányzó ismeretekkel, hiszen minden fiú fiúiskolába járt, és általános hadkötelezettség volt, tehát mindenki megfordult a katonaságnál. Roth kortársainak, mint pl. Arthur Schnitzler, Franz Werfel, Robert Musil, Hermann Broch und Stefan Zweig irodalmi művei, valamint pedagógiai és történelmi munkák a kutató rendelkezésére bocsátják a hiányzó adatokat.
4. Kimutattam, hogy nonverbális diskurzusok is vannak, amelyek befolyásolják a főhősök férfi identitása kialakulását és széthullását. Az épített környezet, a városi szociális interakciók, a császárportré és solferinói hős portréja hatásainak vizsgálatakor az is kiderült, hogy vannak kétértelmű diskurzusok is, azaz adott körülmények közt erősítik az internalizált férfiidentitást a kor hatalmi viszonyai elsajátítása révén, ami a férfiak szubjektívációjához vezet, azaz a főhősök a császár iránt fenntartás nélküli odaadással vannak. Abban az esetben, amikor a körülmények megváltoznak, gyengítik ezek a diskurzusok az internalizált férfiidentitást és hozzájárulnak annak széthullásához.
5. Kimutattam, hogy a társadalmi rang, a név változása, a testtartás és az egyenruha megváltoztatják a főszereplők viselkedését. Az ugrás egy alacsonyabb társadalmi rétegből egy magasabba egyrészt leválást jelent megszokott, internalizált diskurzusokról, másrészt új hatalmi viszonyok közé helyezést jelent. Ez két diskurzus metszéspontja, ahol a harc az új és a régi identitás közt zajlik. A testtartást a test fegyelmezésével gyakorolják be, ami ugyanakkor a lélek fegyelmezése is. Még a civil ruhát viselő katonatisztről is lerí a foglalkozása. Az egyenruha egyrészt a császári hatalmat sugározza, másrészt fegyelmezi a viselőjét. A tulajdonnév előtt álló cím

rangot közvetít, amihez egy bizonyos magatartás és leosztott feladatok társulnak. Ez is kiváltja a saját magatartás, illetve a korábbi és az új társak magatartásának megváltozását. Miután azonban az új szituáció közvetítette hatalmi viszonyok elsajátításra kerülnek, újra helyreáll az egyensúly.

6. Egyrészt kimutattam, hogy a halál is társadalmi konstrukció. A hit, a rituálé, amelyek arra utalnak, hogy a halálnak jelentőséget tulajdonítanak, alátámasztja ezt a tényt. A halál nemcsak individuális cselekedet, mert a haldokló egy rokonságnak és közösségeknek is tagja, ahogyan Karin Priester írja: „(...) a halál aktusa szocio-kulturális realitás, és a róla folytatott beszéd mindig az életről is szól.”⁷ Másrészt fény derül arra is, hogy a halál hozzájárul a férfi identitás széthullásához, mert a másik megvonásával megrendíti a saját identitást.
7. Kimutattam, hogy a civilek férfiideáljának hatása a tisztekre további olyan tényező, amely a katonai, domináns férfi identitást negatív módon befolyásolja. A civilek élete - különösen a tehetős nagypolgárságé -, erős vonzerőt fejt ki a katonatisztekre, irigylük a gazdagságukat és a szabadságukat, ami után vágyódnak. A Trotta család utolsó tagjánál ez oda vezet, hogy feladja domináns férfiasságát egy marginálisért, amikor elhagyja a hadsereget.
8. Kimutattam, hogy a férfiasságot (férfiságot) a nőiség megvonásával definiálják. A Trották a katonaságnál töltik a fiatalságukat. A növendékeket csak ritkán engedik haza a kadétiskolák, így hiányt szenvednek a szeretetben és a törődésben. A Trottáknak nemcsak a kadétiskolában kell nélkülözniük a nők jelenlétét, hanem a családban is. Az anyák úgyszólván hiányoznak a *Radtzky-induló* című regényből. A növendékek a katonai iskolákban az erőszak és a homoerotika légkörében élnek. Pubertáskorukat az intézetben élik meg, ahol a másik nem képviselői magát. És így kellene kifejleszteniük a heteroszexuális képességüket. „A katonaság női intervenció nélkül stabilizálja a férfiidentitást.”⁸ A férfiasságot diskurzív módon erősítik meg, amikor mindazt, ami nem kívánatos, nőiesnek aposztrofálják. Ily módon a nőit leértékelik.

⁷ Priester, Karin: *Mythos Tod. Tod und Todeserleben in der modernen Literatur*. Berlin: Philo, 2001, S. 14.

⁸ Däniker Kathrin: „Die Truppe-ein Weib? Geschlechtliche Zuschreibung in der Schweizer Armee um die Jahrhundertwende.“ In: Eifler, Christine, Seifert, Ruth (Hrsg.) *Soziale Konstruktionen – Militär und Geschlechterverhältnis*. Münster: Westfälisches Dampfboot, 1999: 110-134. (hier: 119.)

„A nemi konnotáció mint a férfiasság fenyegetése mindenképpen motiválóan hatott a katonákra. Amennyiben igazodott a katonai viselkedési utasításokhoz és alávetette magát a katonai erénykódexnek, akkor védett volt a fenyegető nőiséggel szemben. Ugyanakkor a katonaság a férfiasság garanciája volt, védőpajzs a fenyegető nőivel szemben, egy menedékhely, amely világos struktúrákkal rendelkezik, és amely nincs alávetve annak a kaotikus változásnak, mint a civil normák.”⁹

Nem csoda, hogy a katonatisztek bátortalanok voltak a nőkkel szemben. Vagy, hogy homoszexuális kapcsolatba léptek. A domináns férfiasság álcázza a nőktől való félelmet. Azoknak az indítékoknak a kutatása, amelyek a főhősöket arra indították, hogy úgy viselkedjenek a nőkkel, ahogy azt teszik, a férfiidentitás csorbulásának új aspektusait tárja fel.

Ahogy az már említettem, a fiúk, illetve a férfiak szocializációját vizsgálom, azonban nem csak egy, hanem számos férfiasság van, ebben a munkában leszűkítettem a kutatás tárgyát a „*hegemoniális férfiasság*”¹⁰, azaz a Trotta katonatiszti és hivatalnok család férfi tagjainak vizsgálatára. Az alsóbb társadalmi rétegek civil férfi identitásának elemzése lehetne a kutatási projekt folytatása.

⁹ Däniker 1999: 123. „Als Bedrohung der Männlichkeit konnte die geschlechtliche Konnotation durchaus motivierend auf den Soldaten wirken. Indem er sich den militärischen Verhaltensanweisungen fügte und sich dem militärischen Tugendkodex unterwarf, war er vor drohender Weiblichkeit geschützt. Das Militär war dabei Garant des Männlichen, ein Schutzschild gegen das drohende Weibliche, ein Zufluchtsort, der klare Strukturen besaß und der nicht dem chaotischen Wandel unterworfen war wie zivile Normen.“ (A szerző fordítása).

¹⁰ Connell, Robert: “Masculinity, Violence, and War.” in: Kimmel M; und Messner, M. (Hrsg.): *Men's Lives*. New York: Allyn and Bacon, 1992: 176-183. (hier 179)

Publikationen zum Thema

Eigene Publikationen:

1. „Die Macht des Todes als soziales Konstrukt auf die Subjektbildung.“ In: *TRANS. Internet-Zeitschrift für Kulturwissenschaften*. No.16/2005.

http://www.inst.at/trans/16Nr/07_3/gaal16.htm

2. „Diskursanalyse der Subjektbildung im Roman »Radetzky marsch«“

Gröller, Harald D./ Horváth, Andrea/ Loosen, Gert (Hrsg.): *Neue Reflexionen zur kulturwissenschaftlichen Literaturwissenschaft. Arbeiten zur deutschen Philologie*, (Tamás Lichtmann Hrsg.). Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó, XXVIII (2007), 105-121.

3. „Die Auswirkung des Raumes auf den Identitätsverlust und die Identitätsstiftung“

Gelebte Milieus und virtuelle Räume. Der Raum in der Literatur- und Kulturwissenschaft.

Klára Berzeviczy/Zsuzsa Bognár/Péter Lőkös (Hrsg.) Berlin: Frank & Timme,

Kulturwissenschaften, Band 8., 2009, 131-147.

4. „Identitätsverlust bei Carl Joseph von Trotta, einem der Protagonisten in Joseph Roths Roman *Radetzky marsch*“

Wissenschaften im Dialog. Studien aus dem Bereich der Germanistik.

Szabolcs János-Szatmári, Judit Szűcs (Hrsg.),

Klausenburg-Grosswardein Partium: Verlag/Editura partium, Band 1, 2008, 267-281.

5. „Die identitätsstiftende Auswirkung des Kaisermythos in Joseph Roths Roman

Radetzky marsch“

TRANS. Internet-Zeitschrift für Kulturwissenschaften No.17:2010.

http://www.inst.at/trans/17Nr/8-9/8-9_gaal17.htm

6. „Diskursanalyse der Subjektbildung am Beispiel von Franz von Trotta und Sipolje im Roman „*Radetzky marsch*“

Werkstatt, 5 (2010) 38-62. Debreceni Egyetemi Kiadó, ISSN 38.

http://www.werkstatt.unideb.hu/de/aktuelle_ausgabe.htm

7. „Österreicher oder Slowene? Die Österreichisch-Ungarische Monarchie als Schmelztiegel? Oder doch nicht?“

In: János-Szatmári, Szabolcs; Kordics, Noémi; Szabó, Eszter [Hrsg.]: *Begegnungsräume von Sprachen und Literaturen. Studien aus dem Bereich der Germanistik*, Klasenburg-Großwardein: EME-Partium Verlag, Band. 7., 2010, 123-133.

8. „Die Auswirkung des Mythos des Helden von Solferiono auf die Protagonisten in Joseph Roths Roman *Radetzky*“

Magyar Zsidó Szemle, Új folyam, 6/7 (2011) 2-21.